

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی الگوهای موثر کالبدی معماری ایرانی در طراحی دانشکده های هنر و معماری (نمونه موردی: دانشکده های معماری معاصر ایران)

لیلا احمدی^۱، شیوا یغمائیان^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

۲- گروه معماری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

(Ahmadileila486@gmail.com)

چکیده

با توجه به اینکه اکثر دانشکده های معماری در دوره معاصر با پیروی از الگوهای معماری بومی طراحی شده اند دارای یک سری وجوه تشابهی و اشتراکی از نظر کالبدی و عملکردی می باشند که نشانگر پیروی از معماری ایرانی بوده است. در این بین توجه به نگرش های معماری بومی و ایرانی در آنها به عنوان کهن الگوهای معماری بیشتر به چشم می خورد. لذا نگرش تحقیق حاضر بررسی و بازشناخت الگوهای موثر معماری ایرانی در طراحی و ساختار کالبدی دانشکده های هنر و معماری در دوره معاصر می باشد. روش تحقیق در پژوهش حاضر از نوع کیفی و به صورت توصیفی-تحلیلی و در قالب بررسی مبانی نظری منطبق بر موضوع و همچنین تحلیل نمونه های موردی دانشکده های معماری با انتخاب ۶ نمونه از بین دانشکده های هنر و معماری معاصر ایران می باشد. نتایج تحلیلی این پژوهش نگرش های مطرح کهن الگوهای گذشته در قالب ترکیبی با معماری مدرن در طراحی دانشکده های معماری را در روند تحول موثر دانسته و الگوهای بکار رفته در طراحی دانشکده های هنر و معماری را منوط به توجه به معماری بومی و عناصر گذشته آن (مانند: طبیعت، حیاط، حوض و آب نما، باغچه و هندسه محیطی) می داند.

کلمات کلیدی: دانشکده معماری، معماری معاصر، طراحی معماری، معماری ایرانی، شاخصه های کالبدی.

مقدمه

فرآیند آموزش، یکی از ساختارهای رشد جوامع امروزی است که کشورها را رهنمون به توسعه زیربنایی می نماید (علاقه بند، ۱۳۸۴). در دهه های اخیر برخلاف سنت های رایج دانشگاهی گذشته که آموزش معماری را فقط مبتنی بر تجربه و تمرین طراحی می دانسته اند، نیاز به پژوهش و تحقیق در زمینه های نظری، برقراری پیوند دیدگاه نظری با شیوه های جدید طراحی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شیوه کارگروهی در کارگاهها، بیش از پیش آشکار شده است. کشور ایران با وجود اینکه در زمینه معماری و دستاوردهای فنی، هنری مربوط به آن دارای گذشته درخشانی است، اما اکنون جایگاه اصلی خود را از دست داده و با چالشهای فراوانی مواجه است، این در حالی است که در بعد جهانی، معماری و علوم متعدد وابسته به آن هرروز در حال رشد و دستیابی به اطلاعات جدید است هدف شکل گیری مراکز دانشگاهی بررسی چگونگی کمک به رشد و اعتلای معماری از طریق برقراری ارتباط بین مراکز تحقیقاتی معماری با دانشکده های معماری می باشد. با شناخت و آگاهی نسبت به یک موضوع (دانشکده های هنر و معماری) می توان راهکارهای بهینه ای بدست آورد که به نوعا الگوهای مثبتی برای طراحی می توانند باشند.

با پیروی از موارد مطروحه هدف کلی این پژوهش معرفی شاخصه های دانشکده های معماری معاصر ایران از نظر فرم و عملکرد، ساختار، تیپولوژی و همچنین مصالح بکار رفته می باشد. سوال اصلی تحقیق بر این موضوع استوار است که چه معیارهایی در طراحی فضای دانشکده های معماری معاصر ایران بیشتر مورد توجه بوده اند؟ الگوهای بکار رفته در آنان دارای چه نمادها و نشان هایی از معماری ایرانی است؟

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی - تحلیلی و در قالب مطالعه و بررسی نمونه های موردی دانشکده های معماری معاصر ایران می باشد که با هدف مکاشفه عینی الگوهای عملکردی و کارکردی استفاده شده در آنان می باشد. لذا روش تحقیق در این پژوهش بررسی توصیفی روشن از موضوع گونه و گونه شناسی دانشکده های معماری معاصر ایرانی و ارایه تفسیرهای منبعث از آنها است.

معماری معاصر ایران

معماری معاصر به فراخور شرایط زمانی، مکانی و جریانات اجتماعی، فرهنگی و آموزشی تأثیرات گوناگونی را به خود دیده که هر کدام بازتاب شرایط خاص سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوران خود بوده اند. در عین حال نمی توان تغییرات ساختاری فراوان و متمایز این دوران را بر معماری ایران نادیده گرفت. معماری معاصر ایران از موضوعاتی است که کمتر به صورت دقیق و با استفاده از تحلیل آثار و جریانات فکری دوران معاصر مورد بررسی قرار گرفته است و جایگاه خالی آن در دانش معماری ایران به خوبی قابل مشاهده است. (Mahdavinejad, 2006: 12)

نشانه های هویتی در معماری معاصر

در غالب کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، خاص نگرهای فرهنگی واکنشی بود که در مقابل نفوذ فرهنگ جهانی متجلی گردید. توجه به هویت و اصالت در معماری که مدتهاست سبب تولید نظریات و گرایشات مختلفی از جمله منطقه گرایی و بوم گرایی گردیده، همواره دغدغه عده ای از نظریه پردازان و طراحان ایران بوده است. این نوع استفاده از منابع و فرهنگ ایرانی تلاش و جستجوی تدریجی اما مداوم بوده است که با تکنیکها و روشهای مختلفی، مورد تجربه و آزمایش درآمده است. در این دوره مقوله فرهنگ بولد شد، و به نقل از "گل محمدی" در این برهه با توجه به محتوای فرهنگی ایران، حفظ فرهنگ و هویت ملی و بومی از ضروریات به شمار می آید (گل محمدی، ۱۳۸۱).

برخی از اهل نظر گفته اند که معماری گذشته و امروز ایران نسبتی با هم ندارند؛ لیکن گروهی از معماران معاصر کوشیده اند تا از میراث معماری گذشته در آثار خود بهره برند. (خاقان پور شاهرزایی و خوئی، ۱۳۹۶). معماری معاصر ایران برای باز یافتن جایگاه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ویژه‌ی خود راه دشواری پیش رو دارد، زیرا با جامعه‌ای در حال تحول روبه‌روست که جریان‌های صنعتی شدن، جهانی شدن و شبکه‌ای شدن را تجربه می‌کند. هنر و معماری در چنین موقعیتی نقش مؤثری در باز تعریف هویت خواهند داشت. بدون تردید معماری تنها به لحاظ ساختاری و حتی عملکردی حائز اهمیت نبوده، بلکه نقش معماری در تداعی معانی و انتقال مفاهیم نیز جایگاه ویژه‌ای دارد (رضازاده ۱۳۸۳: ۳۸).

دانشکده معماری

دانشکده‌های معماری به عنوان فضاهاى آموزش هنرى و مهندسى در کنار هم از گذشته داراى ساختارى عملکردى با فضاهای کلاس و آتلیه‌های عملی بوده‌اند. دانشکده‌های معماری با توجه به ساختار هنر و هنرورزی آنها از لحاظ کارکرد و نگرش فضایی جلوه‌های محیط بر آنها تاثیر گذار بوده است. از این رو به نقل از "گروت و وانک" فضای معماری نقش بسیار مهمی در روند آموزش به ویژه آموزش معماری ایفا می‌کند (گروت و وانک، ۱۳۸۴) از جمله محیط‌هایی که افراد در طول دوران زندگی خویش بارها در آن وارد می‌شوند، محیط‌های آموزشی است. چنانچه دانشجویانی که در این محیط‌های آموزشی مشغول تحصیل هستند، معنای حاکم بر آن را ادراک نمایند، می‌توانند با آن محیط ارتباط بهتری برقرار نمایند. همچنین کیفیت عملکردی محیط داخلی نقش مهمی در اطمینان از ایجاد فضای آموزشی برای دانشجویان معماری فراهم می‌کند (Mada, 2008). لذا در ادامه به تحلیل گونه‌های معاصر دانشکده‌های هنر و معماری جهت تبیین شاخصه‌های معماری ایرانی در آنها پرداخته می‌شود.

تحلیل و گونه‌شناسی دانشکده‌های هنر و معماری

گونه شماره ۱: دانشکده هنر و معماری تبریز

دانشگاه هنر اسلامی تبریز یکی از دانشگاه‌های شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی است. این دانشگاه، که اولین دانشگاه تخصصی ایران در حوزه هنرهای اسلامی است، در مهرماه سال ۱۳۷۸ خورشیدی شروع به فعالیت نمود. مجموعه پردیس دانشگاه هنر اسلامی تبریز با مساحت ۳۶۰۰۰ متر مربع شامل ۸ ساختمان سه طبقه و یک طبقه می‌باشد. ساختمان بهنام یکی از ساختمان‌های تاریخی دانشگاه هنر اسلامی تبریز است که قدمت آن به اواخر دوره زندیه می‌رسد. مساحت این بنا ۱۹۰۰ متر مربع است و بخش اداری دانشکده معماری و شهرسازی را در خود قرار داده است. تالار مرکزی ساختمان بهنام به دلیل نقاشی‌شده بودن دیوارها و شومینه‌ها از مهم‌ترین آثار معماری دوره زندیه به‌شمار می‌رود.^۱

^۱ -وب‌گاه دانشگاه هنر اسلامی تبریز. بازیابی شده در ۳ اوت ۲۰۰۹.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکل ۱- ساختمان بهنام، تبریز. مأخذ:سایت میراث فرهنگی و گردشگری تبریز، ۱۳۹۴.

ساختمان قدکی یکی از ساختمان‌های تحت تملک دانشگاه هنر اسلامی تبریز است. قدمت این بنا به اواسط دوره قاجاریه می‌رسد و مساحت آن ۱۳۴۰ متر مربع شامل دو طبقه زیرزمین و همکف و دو حیاط اندرونی و بیرونی است. پس از مرمت و بازسازی بخش‌های مختلف دانشکده معماری و شهرسازی نظیر تعدادی از آتلیه‌ها و نمایشگاه را در خود گنجانده‌است. مشخصه معماری ایرانی در گذشته پدیده درونگرایی بود که به دلیل فرهنگی و اقلیمی و توجه به باطن و درون، به خانه‌های سنتی افزوده می‌شد. (دوستی، ۱۳۹۷). طبقه زیرزمین این ساختمان به جهت جای دادن حوضخانه و حوض سنگی تاریخی در خود، نسبت به سایر طبقه‌ها اهمیت بیش‌تری پیدا کرده‌است و غالباً آثار دانشجویان در این محل به نمایش گذاشته می‌شود.

شکل ۲- ساختمان قدکی تبریز. مأخذ:سایت میراث فرهنگی و گردشگری تبریز، ۱۳۹۴.

ساختمان گنجه‌ای‌زاده یکی از ساختمان‌های دانشگاه هنر اسلامی تبریز است که پیشینه آن به اواخر دوره قاجاریه و اوایل دوره پهلوی می‌رسد. مساحت این بنا ۴۱۴۲ متر مربع شامل سه طبقه مجزا است که آتلیه‌ها، کلاس‌های درس و سایر بخش‌های

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

آموزشی دانشکده معماری و شهرسازی در آن قرار گرفته‌اند. ساختمان گنجه‌ای زاده دارای معماری برون‌گرا است که این شیوه معماری در اکثر بناهای دوره قاجاریه دیده می‌شود.

شکل ۳- ساختمان گنجه ای تبریز. مأخذ: سایت میراث فرهنگی و گردشگری تبریز، ۱۳۹۴.

جدول ۱- ساختار کالبدی دانشکده هنر و معماری تبریز

دانشکده هنر و معماری اسلامی تبریز				
نحوه استقرار فضاها	تیپولوژی بنا	ساختار فرمی	مصالح مورد استفاده	هندس بنا
نوع پلان و شکل بنا به صورت فشرده مستطیل شکل و چهار بخشی	ساختار و گونه درونگرا با اختلاف سطح از زمین حضور طبیعت به درون بنا	فرم بنا به صورت ساده و منظم ، استفاده از الگوهای معماری سنتی مانند ایوان، حوض، هشتی، و پنج دری و حیاط چهار گوشه	استفاده از سنگ و آجر در نما	هندس بنا به صورت نیمه باز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

گونه شماره ۲: دانشکده هنر و معماری زابل

دانشکده هنر دانشگاه زابل در سال ۱۳۸۰ تاسیس گردید. موفقیت در خور تحسین فارغ التحصیلان این دانشکده چه در مجامع هنری کشور و چه در سطح پذیرفته شدگان تحصیلات تکمیلی موجب گردید تا دانشکده ی هنر و معماری به دانشکده ای معتبر، پویا و فعال تبدیل گردد به گونه ای که درصد قابل توجهی از داوطلبان آزمون سراسری با شناختی که از این دانشکده و قابلیت های فراوان آن دارند، تحصیل در این دانشکده را در اولویت های نخست خود قرار می دهند.

نوع معماری و سبک مدرن آن پیرو معماری گذشته ایرانی با ساختار فرمی مدرن است. سیر کلاسیون حرکتی و نحوه دسترسی ها به صورت منظم و دارای سلسله مراتب می باشد. به کارگیری اصل مراتب سلسله در معماری سنتی ایرانی به خوبی قابل مشاهده است. استفاده از مراتب سلسله نه تنها در حوزه های مختلف معماری بنا، بلکه در شهرسازی نیز همانند راتبم سلسله عملکردی عبوری محله ای و منطقه ای باعث پیدایش ساختارهای کالبدی فضایی شده است. مهمترین دستاورد آن محرمیت و ایجاد حریم های فضایی و تفکیک قلمروهای متفاوت همراه با پیوستگی فضایی است (سیفان و محمودی، ۱۳۸۵).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکل ۴- ساختمان دانشکده هنر و معماری زابل. مأخذ: <http://uoz.ac.ir>.

جدول ۲- ساختار کالبدی دانشکده هنر و معماری زابل

دانشکده هنر و معماری زابل				
نحوه استقرار فضاها	تیپولوژی بنا	ساختار فرمی	مصالح مورد استفاده	هندسه بنا
نوع پلان و شکل بنا به صورت مستطیل شکل و چهار بخشی	ساختار و گونه درونگرا حضور طبیعت به درون بنا	فرم بنا به صورت ساده و منظم ، ، استفاده از الگوهای معماری سنتی مانند گنبد و حیاط چهار گوشه	استفاده از سنگ و آجر در نما	هندسه بنا به صورت نیمه باز
ساختار کالبدی دانشکده				
				

گونه شماره ۳: دانشکده هنر و معماری رسولیان یزد

این خانه که متعلق به جد خاندان رسولیان است، در سال ۱۲۲۹ ه. ش. توسط استاد محمد حسن محمد رحیم احداث شده است. (حاجی قاسمی، ۱۳۸۳: ۴۰) این خانه دستگاه ورودی کاملی دارد که از دوسوی این دستگاه به کوچه و حیاط اصلی راه دارد. از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

آنجا که این پژوهش روی انعطاف پذیری کالبد این خانه با شرایط اقلیمی انجام شده است، مختصری در مورد عناصر مرتبط با این بنا توضیحاتی آورده خواهد شد. حیاط اصلی خانه را فضاهایی یک طبقه احاطه کرده. ایوان فراخ ولی جبهه جنوب غربی آن مرتفع تر از سه جبهه هم ارتفاع است. (همان، ۴۰)

ایوان فراخ و بزرگی در مرکز جنوب غرب باعث اعتبار بیشتر نمای این جبهه شده است. در مرکز جبهه شمال شرق ایوان کم عمقی است که در پس آن اتاق ارسی با سایبانی برای آن قرار دارد.

شکل ۵- خانه رسولیان؛ موقعیت خانه رسولیان در بافت شهری یزد. مأخذ: آرشو نگارنده.

جدول ۳- ساختار کالبدی دانشکده هنر و معماری یزد

دانشکده هنر و معماری یزد				
نحوه استقرار فضاها	تیپولوژی بنا	ساختار فرمی	مصالح مورد استفاده	هندسه بنا
نوع پلان و شکل بنا به صورت مستطیل شکل و چهار بخشی	ساختار و گونه درونگرا حضور طبیعت به درون بنا	فرم بنا به صورت ساده و منظم ، استفاده از الگوهای معماری سنتی مانند ایوان، حوض، هشتی، سه دری و پنج دری و بادگیر و حیاط چهار گوشه	استفاده از سنگ و آجر در نما	هندسه بنا به صورت نیمه باز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

		<p>ساختار کالبدی دانشکده</p>
---	--	----------------------------------

گونه شماره ۴: دانشکده هنرهای زیبا

دانشکده‌ی هنرهای زیبا معتبرترین نهاد دانشگاهی ایران در رشته‌های هنر به ویژه تئاتر، معماری، نقاشی، مجسمه‌سازی، موسیقی، گرافیک و شهرسازی است.

تاریخچه بنا^۲

مدرسه صنایع مستظرفه که به دست کمال الملک احداث شده بود، مقدمه تأسیس هنرکده دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۹ شد، که از سال ۱۳۲۸ دانشکده هنرهای زیبا و از سال ۱۳۸۴ پردیس هنرهای زیبا نامیده شده است. این مدرسه در روز دهم آبان ماه سال ۱۳۱۷ خورشیدی، جزء هنرستان عالی هنرهای زیبای باستان گردید و از همان زمان به عنوان هنرکده نامیده شد و با جذب بیست دانشجو شروع به کار نمود. بعد از یک سال بیست دانشجوی دیگر نیز پذیرفته شد.

قرار گرفتن بلوک‌های سه گانه B، D، C بر روی پیلوت و گسترده‌ی پردیس هنرهای زیبا در امتداد محور شمالی - جنوبی، در کنار فضاهای سبز، تنوع و دپدهای بصری مختلفی را ایجاد کرده است. سایه عمیق و ممتدی که پیرامون راهروی ارتباطی ایجاد می‌شود، بر نقش ممتاز آن به عنوان مفصلی ارتباطی، تاکید دارد. همانگونه که ذکر شد، در انتهای غربی بلوک A و بر روی یک سکوی سنگی ایجاد شده است، طراحی سردری برای ورود به نمایشگاه، نقش کلیدی در پیوند پردیس هنرهای زیبا با محوطه دانشگاه ایفا کرده است. سازه بناها از بتن مسلح است و ترکیبی از اندودهای سیمانی به همراه بازشوهای شیشه‌ای، مصالح اصلی نمای ساختمان‌ها را تشکیل می‌دهند. مجموعه از کیفیت و ظرافت‌های اجرایی مطلوبی برخوردار است. برخی از جزئیات این مجموعه، جزء درست‌ترین جزئیات ساختمانی موجود در بناهای مشابه خود می‌باشند. جزئیات نصب پنجره‌ها، اجرای سایبان‌ها و تیغه‌های آفتاب‌شکن، از مهم‌ترین جزئیات اجرایی ساختمان‌های این مجموعه می‌باشند.

^۲ - دانشنامه اطلاعات پردیس‌های دانشگاه تهران، روابط عمومی دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکل ۶- دانشکده هنر های زیبا. مأخذ: <https://archawpress.org>

به علت ترکیب احجام متنوع و متعدد در این مجموعه، با نمای اصلی و غالب مواجه نیستیم، بنابراین اصول مشترک در طراحی نماها بیان می شود ترکیبی از خطوط راست گوشه با تاکید بر تناسبات عمودی نماهای اصلی بلوک ها را تشکیل می دهند. پنجره های ردیفی با تکرار خود به صورت یک نوار افقی، نوعی تعادل بصری را ایجاد کرده اند. عقب نشینی پنجره ها و وجود عناصر عملکردی مانند سایبان ها علاوه بر ایجاد تنوع و سایه روشن در سطوح وسیع، بر سبک بنا نیز تاکید می کند.

شکل ۷- دانشکده هنر های زیبا. مأخذ: <https://archawpress.org>

جدول ۴- ساختار کالبدی دانشکده هنر و معماری دانشکده هنر های زیبا

دانشکده هنر و معماری دانشکده هنر های زیبا				
نحوه استقرار فضاها	تیپولوژی بنا	ساختار فرمی	مصالح مورد استفاده	هندسه بنا
نوع پلان و شکل بنا به صورت درونگرا و نیمه باز	ترکیب متناسب و متعادل احجام در تعداد متعدد و منظم -استقرار بنا در میان طبیعت	فرم ساده و استفاده از خطوط راست گوشه با تاکید بر تناسبات دعوت	استفاده از سنگ در نما و سازه بنا از بتن مسلح و ترکیبی از اندوذهای سیمانی به همراه بازشوهایی از جنس	هندسه بنا به صورت مکعب مستطیل های ساده و منظم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

	شیشه	کننده	
		ساختار کالبدی دانشکده	

گونه شماره ۵: دانشکده هنر و معماری تربیت مدرس

دانشگاه تربیت مدرس یکی از دانشگاه‌های دولتی ایران و تنها مرکز تحصیلات تکمیلی جامع دولتی کشور می‌باشد که در شهر تهران واقع شده‌است. این دانشگاه در سال ۱۳۶۰ با عنوان مدرسه تربیت مدرس و با هدف تربیت کادر هیئت علمی دانشگاه‌ها، به عنوان تنها دانشگاه تخصصی تحصیلات تکمیلی ایران تاسیس گردید و در سال ۱۳۶۱ اقدام به پذیرش دانشجو در رشته مدیریت و برخی از رشته‌های علوم انسانی نمود. این مدرسه در سال ۱۳۶۵ به دانشگاه تربیت مدرس ارتقا یافت. دانشگاه تربیت مدرس به حالت یک مجموعه از دانشکده‌ها تشکیل شده است که دانشکده هنر و معماری نیز یکی از ساختمان‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهد. ساختار نمای مجموعه دارای قوس‌های نیم دایره جهت تعریف ورودی می‌باشد.

شکل ۸- دانشکده تربیت مدرس. مأخذ: <http://www.ut.ac.ir>.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکل ۹- دانشکده تربیت مدرس. مأخذ: <http://www.ut.ac.ir>.

جدول ۵- ساختار کالبدی دانشکده هنر و معماری تربیت مدرس

دانشکده تربیت مدرس				
هندسه بنا	مصالح مورد استفاده	ساختار فرمی	تیپولوژی بنا	نحوه استقرار فضاها
هندسه بنا به صورت درونگرا و چرخشی و پیرو معماری سنتی ایرانی	استفاده از آجر	فرم بنا به صورت تو در تو و استفاده از ترکیب فرمی فشرده، فضای دعوت کننده و سلسله مراتبی	استقرار بنا در میان طبیعت	نوع پلان و شکل بنا به صورت درونگرا و حیاط های محصور
				ساختار کالبدی دانشکده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

گونه شماره ۶: دانشگاه صنعتی شریف - تهران - ایران - ۱۳۵۴

این مجموعه شامل کلاس‌های عمومی برای برگزاری کلاس‌های درس، آمفی تئاترها، یک کتابخانه، و چندین ساختمان برای رشته‌های مختلف است. هدف طراح در معماری این دانشگاه خلق فضایی سیال، جا دادن فضاهای مورد نیاز یک دانشگاه به اقتصادی‌ترین شکل ممکن، و در نهایت به چشم آمدن ساختمان‌های آن در کم‌ترین زمان ممکن است. ساختمان‌های این مجموعه به گونه‌ای در کنار هم قرار گرفته‌اند تا حیاط‌هایی بسته (حیاط‌های داخلی چهارگوش) ایجاد شود که این حیاط‌ها از طریق ستون‌ها و طاق‌ها از هم جدا می‌شوند و مرز بین آن‌ها مشخص می‌شود. این فضاها با ساختمان‌ها ترکیب می‌شوند که چنین ایده‌ای کاملاً شبیه مدارس سنتی ایرانی است.

شکل ۱۰- دانشکده شریف (منبع: <https://www.arel.ir>)

این دانشگاه در سال ۱۳۴۴ با هدف تربیت و تامین بخشی از نیروهای متخصص مورد نیاز کشور ایران، در سطوح بالای علمی در شهر تهران تاسیس شد. این دانشگاه در مقایسه با بسیاری از دانشگاه‌های ایران و جهان، دانشگاهی جوان و در حال رشد است. معمار اصلی آن حسین امانت، طراح و معمار مشهور ایرانی بود. در طراحی این مجموعه از نورگیرهای مختلفی استفاده شده تا نور طبیعی وارد فضاها شده و به آن‌ها گرما دهند. از آجرهای رنگی و بتن آرمه، که هر دو جزء مواد و مصالح محلی هستند، استفاده شده است تا هم به عنوان عایق‌های حرارتی عمل کنند و هم این سازه در برابر زمین‌لرزه مقاوم شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکل ۱۱- حیاط مرکزی دانشکده شریف (منبع: <https://www.arel.ir>)

جدول ۶- ساختار کالبدی دانشکده صنعتی شریف

دانشکده صنعتی شریف				
هندسه بنا	مصالح مورد استفاده	ساختار فرمی	تیپولوژی بنا	نحوه استقرار فضاها
هندسه بنا به صورت نیمه باز و ساده و هندسه باغ های ایرانی	استفاده از آجر قرمز و شیشه در نما	فرم بنا به صورت ساده و مکعب های منظم ، فضای دعوت کننده و سلسله مراتبی، استفاده از قاب های عمودی در نما جهت سایه اندازی و کنترل نور و زیبایی	استقرار بنا در میان طبیعت	لأنوع پلان و شکل بنا شکل و دارای فضاهای گرداگرد حیاط

یافته های پژوهش

با پیروی از نمونه های موردی و توجه به نگرش های طراحی و ساخت آنها آنچه در ایده ها و مفاهیم برخوردارستی از کالبد معماری آنها براینند شد به شرح ذیل می باشد:

جدول ۷- نگرش های مطرح در طراحی ساختمان های دانشکده های معماری معاصر ایران (ماخذ: برداشت نگارنده).

رویکرد	فرایند طراحی - برقراری رابطه با معماری گذشته		
فرم گرا از معماری گذشته	سلسله مراتب، هندسه، وحدت، تعادل و توازن و ...	برداشت از ایده های سازمان دهنده ی	ایده های ساختار دهنده ی طرح
مفهوم	درون گرایی، انعکاس، تداوم، شفافیت و پیوستگی و ...	دهنده ی	

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

گرا از معماری گذشته		فرم و فضا از معماری گذشته		حضور گذشته در فرآیند شکل گیری آثار معماری معاصر
مفهوم گرا از معماری گذشته	اسطوره ها و مضامین تاریخی	استعاره گرایی از تاریخ و فرهنگ ایران	مفاهیم ساختار دهنده ی فضایی	
	کیفیت های فضایی معماری گذشته	ایده های فضایی گذشته (گذر و خلاء)		
فرم گرا از معماری گذشته	عناصر کالبدی و تزیینات	استفاده از فرم های معماری گذشته	کالبد پردازی	
	استفاده از الگوهای تاریخی در قالبی جدید	فرم و کالبد		
	استفاده ی عین به عین از فرم معماری گذشته			
فرم گرا از معماری گذشته	مصالح سنتی	-	کاربرد مصالح گذشته	
	مصالح سنتی به همراه مصالح مدرن			

نتیجه گیری

با پیروی از شاخص های معماری در مبانی نظری و نمونه های موردی اینگونه استنباط می گردد که توجه به جلوه های محیطی و منظر و همچنین توجه به احکام معماری درون فضا مانند نوع سیرکلاسیون حرکتی، توجه به مبلمان محیطی و گرافیک آن، توجه به معماری بومی و عناصر آن (حیاط و حوض و باغچه و هندسه محیطی)، توجه به چند منظوره بودن فضا و کارکردهای آن از نظر انعاف پذیری و خیال پردازی و همچنین توجه به فرم معماری متناسب با فضای فرهنگی در نمونه های موردی مشهود است. همانگونه که در گونه های مختلف آثار معماری بررسی شد استفاده از کهن الگوهای گذشته در قالب ترکیبی با معماری مدرن در معماری معاصر بعد از انقلاب رنگ و بوی تازه ای داشته و هرچه این روند سیر به جلو دارد بیشتر به معانی و مفاهیم هویتی معطوف می گردد و معماری حال و هوای مضامین و سخن نهفته و جاذبه ای می گیرد و بستر ارزشمند معماری ایرانی بیشتر نمود پیدا می کند. در این بین در اکثر نمونه ها توجه به شاخصه عوامل طبیعی محیط و ایجاد منظر طبیعی در نگرش های مطرح معماری ایرانی در دانشکده های معماری از بعد کالبدی با توجه به فاکتورهای محیط سبز نقشی موثر را نشان می دهد. حتی وجود

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

گیاهان نیز به عنوان بعد روانی در محیط کالبدی فضاها در کنار حیاط های چهارگوش نشان از یک وحدت رویه و نظم بصری در این مجموعه ها دارد.

عنوان	برداشت موردی
نکات برداشتی از مبانی نظری و نمونه های موردی	<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از مصالح متنوعی مانند: آجر و وجود سنگ و موزائیک های تراش خورده در کف - قرار گیری دانشکده در میان حیاط مستطیل شکل باز و نیمه محصور در اکثر دانشکده ها و همچنین وجود عناصر معماری اسلامی مثل طاق و گنبد در تعدادی دیگر در کنار انبوه درختان - حضور آشکار طبیعت درون بنا و همچنین استفاده از صفا و ایوان های کشیده و همراه با طاق نماهای گسترده در طراحی برخی دانشکده - استفاده از اختلاف سطح در اکثر بناها برای ابراز ارزش گذاری بنا - استفاده از فضاهای حیاط دار و محصور و یا نیمه باز به علت پیروی به شرایط اقلیمی و همچنین حفظ اصل حریم و توجه به الگوهای فرهنگی منطقه ای

منابع

۱. حاجی قاسمی، کامبیز، گنجنامه، فرهنگ آثار معماری اسلامی ایران، دفتر دهم: بناهای با ارزش، بخش دوم، تهران: روزنه، ۱۳۸۳.
۲. خاقان پور شاهرضایی، ریحانه؛ خوئی، حمیدرضا، نسبت امروز و گذشته در آثاری از معماری مسکونی معاصر تهران، نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، دوره ۲۲، شماره ۱، صص ۸۹-۱۳۹۶، ۱۰۴.
۳. دوستی، شهرزاد، حریم و محرمیت در خانه های ایرانی، فصلنامه فرهنگ مردم ایران، شماره ۵۳ و ۵۴، ۱۳۹۷.
۴. رضازاده، راضیه، بررسی نقش معماری در تداعی معانی و انتقال مفاهیم، نشریه ی هنرهای زیبا، شماره ی ۱۸، صص ۳۷-۳۸، ۱۳۸۳.
۵. سایت میراث فرهنگی و گردشگری تبریز، ۱۳۹۴.
۶. سیفیان، محمدکاظم؛ محمودی، محمدرضا، محرمیت در معماری سنتی ایران، تهران: نشریه هویت شهر، دوره ۱، شماره ۱، صص ۳-۱۴، ۱۳۸۵.
۷. علاقه بند، علی، جامعه شناسی آموزش و پرورش. تهران: نشر روان، صص ۱۳۸۴، ۲۰.
۸. گلمحمدی، احمد، جهانی شدن، فرهنگ، هویت. تهران: نی، ۱۳۸۱.
۹. گروت، لیندا؛ وانک، دیوید، روشهای تحقیق در معماری، ترجمه دکتر علیرضا عینی فر، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.
10. Musa, A. R.; Abdullah, N. A. G.; Che-Ani, A. I., Tawil, N. M. & Tahir, M. M. (2012). Temperature Analysis for Indoor Environmental Quality (IEQ) of UKM Architecture Studio. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 60, 575-581.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

11. Mahdavinejad, MJ. (2006) "Stylistic trends of contemporary," Abadi, 52. Pourjafar, M. & Mahmoodinejad, H. (2012) "Essay on Iran Architecture Division," Abadi, 2
12. <http://uoz.ac.ir>
13. <http://www.ut.ac.ir>
14. <https://www.aed.ir>
15. <https://archawpress.org>.